

איגרת לתלמידים

מילת השבוע

בין שני עולמות

בימים אלו מתחילים לקרוא בתורה מבראשית. הפרק הראשון של ספר בראשית מתאר את בריאת העולם, אלא שהמילה **עולם** אינה נזכרת בו כלל. למה?

המילה עולם בתנ"ך משמעה זמן ארוך מאוד או זמן בלתי מוגבל. לעתים הכוונה לעבר: "בַּעֲבֹר הַנְּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֵּרַח אָבִי אֲבִרְהָם וְאַבְי נְחוֹר וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים" (יהושע כד, ב), "נִכּוֹן כְּסֹאֲךָ מֵאֲזַי מֵעוֹלָם אֶתָּה" (תהלים צג, ב). לעתים הכוונה לעתיד: "וְהָיוּ הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לְזִכְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד עוֹלָם" (יהושע ד, ז); "וְהָיְתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן וְרָאִיתֶיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכֹל בִּשְׂרָא אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ" (בראשית ט, טז).

בלשון חכמים המילה **עולם** שינתה את משמעה מזמן למקום, והיא משמשת כבלשוננו היום. למשל במשנה אבות: "על שלושה דברים **העולם** קיים על הדין ועל האמת ועל השלום" (א, יח); "בעשרה מאמרות נברא **העולם**..." (ה, א). כך גם הצירוף 'ריבונו של עולם' (המופיע כפנייה לקדוש ברוך הוא).

מן **עולם** במשמעות של כדור הארץ, היקום וכדומה משתלשלים שימושים נוספים במילה שבהם היא מקבלת משמעות מופשטת, כגון בצירופים: 'העולם הבא', 'העולם התחתון', 'עולם הצומח', 'השקפת עולם' (האחרונים בהשפעת צירופים דומים בלשונות אירופה).

עם זאת משמעות הזמן שבמילה **עולם** נשתמרה בלשון שלאחר המקרא, למשל בצירוף: "לא היו דברים מעולם" (ירושלמי בבא מציעא א, א ועוד) ובפתיחת הפיוט "אדון עולם". בלשוננו היום משמעות הזמן מתקיימת בעיקר בצירופים ובביטויים: 'מעולם' ו'לעולם' מלשון המקרא, 'מאסר עולם', 'מנוחת עולמים'. כך גם 'בית עֲלְמִין' (עֲלְמִין היא הצורה הארמית המקבילה ל'עולמים').

יש ששתי המשמעותות משמשות זו לצד זו, כגון בברכת המזון: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַזֶּה אֵת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוֹבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים. הוּא נוֹתֵן לָחֶם לְכָל בִּשְׂרָא כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד. וּבְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל תִּמְיֵד לֹא חֶסֶר לָנוּ וְאֵל חֶסֶר לָנוּ מִזֶּה לְעוֹלָם וָעֶד" (בשני המופעים הראשונים – מקום; בשני המופעים האחרונים – זמן).

צורת הרבים של 'עולם' במשמעות זמן היא **עולמים**; צורת הרבים של 'עולם' במשמעות מקום היא **עולמות**.

ואיך אומרים 'עולם' במשמעות של מקום בתנ"ך? בפרק א של בראשית האל בורא "את השמים ואת הארץ". ויש גם **תֵּבֵל**, כגון "לְה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וַיֹּשְׁבֵי בָהּ" (תהלים כד, א); ו**חֲלָד**, כגון "שָׁמְעוּ זֹאת כָּל הָעַמִּים הָאֵלֵינוּ כָּל יֹשְׁבֵי חֲלָד" (תהלים מט, ב).

ונסיים בפסוק שבו יש גם ארץ, גם תבל וגם עולם: "בְּטָרֶם הָרִים יִלְדוּ וּתְחוּלַל אָרֶץ וְתֵבֵל וּמֵעוֹלָם עַד עוֹלָם אֶתָּה אֵל" (תהלים צ, ב).

